

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
Јове Илића 165, Београд

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТУ У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука у Београду на седници одржаној 27.06.2024. године формирана је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације МА Миљане Марић Огњеновић под насловом *"Родитељске праксе ромских породица у Републици Србији"*. Комисију чине:

- проф. др Ивана Михаић, вандредна професорка, Универзитет у Новом Саду- Филозофски факултет
- проф. др Анита Бургунд Исаков, ванредна професорка, Универзитет у Београду - Факултет политичких наука
- доц. др Љиљана Скробић, доценткиња, Универзитет у Нишу- Филозофски факултет

Након увида у текст докторске дисертације и поднету документацију, Комисија подноси Наставно-научном већу Факултета политичких наука следећи:

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

I

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТКИЊИ И ДИСЕРТАЦИЈИ

Миљана Марић Огњеновић дипломирала је на Филозофском факултету у Новом Саду, на катедри за психологију 2017.године са просечном оценом 9.24. Током 2018. године мастерирала је на истом факултету Универзитета у Новом Саду на тему *„Вештине и знања потребне за ургентни породични смештај деце 0-3 године- истраживачке*

смернице за креирање програма обуке“ под меторством проф. др Иване Михаић, просечном оценом 9.78.

Током студија волонтирала је у невладној организацији „Мала срећна колонија“ која се бави директним радом са ромским и маргинализованим породицама. Од 2018. године сарадник је невладиних организација Центар за подршку раном развоју и породичним односима „Хармонија“ и Удружења Baby frined, на програмима подршке раног развоја и подршци квалитету старања о деци у вулнерабилним породицама. Школске 2018/2019 године уписала је докторске студије социјалне политике и социјалног рада на Факултету политичких наука у Београду. Током прве године докторских студија реализовала је и свој приправнички стаж у Центру за породични смештај и усвојење Нови Сад. Од школске 2018/2019 до 2019/2020 била је истраживач стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја. 2020. године изабрана је у звање асистента на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду на одсеку за социјални рад. Ангажована је на предметима: теорије социјалног рада, социјални рад са појединцем, социјални рад са групом, социјални рад са децом и младима, социјални рад са породицом и социјални рад са одраслим и старим лицима. Миљана Марић Огњеновић говори енглески и руски језик.

Миљана Марић Огњеновић је у периоду од 2016. године до данас учествовала у више научно-истраживачких пројеката и практичних пројеката:

- 2024. „Анализа примене вештачке интелигенције у настави социјалног рада“. Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност.
- 2024. „Улога омудсмана у домену заштите и остваривања права старих лица“. Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност
- 2023. „Доступност културно-спортских садржаја особама са инвалидитетом на територији АП Војводине“, Покрајински секретаријат за спорт и омладину.
- 2021. "Унапређење система социјалне заштите у циљу оснаживања рањивих породица са децом", Републички завод за социјалну заштиту у сарадњи са Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и канцеларијом УНИЦЕФ-а у Београду

- 2020. „Позитивно родитељство”, Центар за права детета уз финансијску подршку Европске уније (програм Европски инструмент за демократију и људска права у Србији) и у оквиру оквиру COST акције „The Pan-European Family Support Research Network: A bottom-up, evidence-based and multidisciplinary approach”.
- 2020.- Playful Parenting in Practice – Strengthening Systems for an Intersectoral Parenting Program“, Центар за подршку раном развоју и породичним односима „Хармонија“. Уницеф и Лего фондација.
- 2020. „Јачање капацитета патронажних сестара за теле/видео-саветовање са породицом током КОВИД-19 пандемије“, Центар за подршку раном развоју и породичним односима „Хармонија“, Уницеф, УСАИД и Лего фондација.
- 2020. „Медин читалачки клуб“- обука волонтера читача, Центар за подршку раном развоју и породичним односима „Хармонија“, Град Нови Сад, Градска управа за дечију и социјалну заштиту.
- 2020. „Твоја прва школа“- реализација програма обуке за професионалце, Удружење Baby frined, Министарство здравља Републике Србије
- 2019. „Новосадске меде читачи“- едукација патронажне службе града Новог Сада за реализацију програма подршке раном развоју и квалитету бриге о деци темељеном на заједничком читању са дететом, Центар за подршку раном развоју и породичним односима „Хармонија“, Град Нови Сад, Градска управа за социјалну и дечију заштиту.
- 2019. „Твоја прва школа“- пилотирање програма школе за труднице у неформалним насиљима, Удружење Baby frined, Град Нови Сад, Градска управа за здравство.
- 2019. „Мала школа раног развоја“, Центар за подршку раном развоју и породичним односима „Хармонија“, Кабинет Владе републике Србије за демографију и популациону политику, локална самоуправа Сремски Карловци.
- 2019. „Пилотирање патронажне посете у ургентним хранитељским породицама“, Удружење Baby frined, Град Нови Сад, Градска управа за дечију и социјалну заштиту.

- 2018. „Подршка ургентном хранитељству 1. циклус“- сутрчно усавршавање хранитеља који реализују ургентни породични смештај, Удружње Baby frined, Град Нови Сад, Градска управа за дечију и социјалну заштиту.
- 2018. „Подршка ургентном хранитељству 2. циклус“- сутрчно усавршавање хранитеља који реализују ургентни породични смештај, Удружње Baby frined, Град Нови Сад, Градска управа за дечију и социјалну заштиту.
- 2018. „Медин читалачки центар- пилотирање програма подршке раном развоју и квалитету бриге о деци темељених на заједничком читању са дететом“, Центар за подршку раном развоју и породичним односима „Хармонија“, Град Нови Сад, Градска управа за социјалну и дечију заштиту.
- 2016. -2017. „Наследни, средински и психолошки чиниоци менталног здравља“, Центар за бихејвиоралну генетику, Филозофски факултет у Новом Саду, Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Миљана Марић Огњеновић јен један је од реализаотрки програма обуке „Родно балансирано окружење“ и реализатор адаптације Модула 18.

Такође, кандидаткиња је учествовала на више међународних и националних конференција, научних и стручних скупова где је презентовала своје радове:

Стајић, Т., **Марић Огњеновић, М.** и Михаић, И. (2023). Програми превенције раних бракова у ромским породицама. Рад презентован на скупу 43. сусрети социјалних радника “Превазилажење неједнакости: одговори теорије и праксе социјалне политике и социјалног рада” (02.06.2023., Београд).

Marić Ognjenović, M., Škorić, J., Orlić, A. i Mladenović, S. (2023). Gender and age difference in loneliness of adolescents residents shelters' services. Rad prezentovan na naučno-stručnom skupu Emprijska istraživanja u psihologiji (31.03.-02.04.2023., Beograd).

Марић Огњеновић, М., Михаић, И., Остојић, К. и Машић, К. (2023). Релације респосивног храњења и родитељског стреса у вези са храњењем деце на узрасту од 0 до 6 месеци. Рад презентован на научно-стручном скупу Савремени трендови у психологији 2023, (26-28 октобар 2023., Нови Сад).

Машећ, К., Михаић, И., Остојић, К., **Марић Огњеновић, М.** и Таталовић Воркапић, С. (2023). Рутинечитања са децом од првих дана живота. Прихваћен презентован у

- постер секцији на 26.Дани Рамира и Зорана Бујаса Филозофски факултет (28-30. септембар 2023., Загреб).
- Михић, И., **Марић Огњеновић, М.**, Машић, К., Остојић, К. и Бошкић, М. (2023). Прилике за учење деце у рутинама породичног живота. Рад презентован на научно-стручном скупу Савремени трендови у психологији 2023 (26-28 октобар 2023., Нови Сад).
- Остојић, К., Михић, И., Машић, К. и **Марић Огњеновић, М.** (2023). Социоемоционална посвећеност и укљученост у бригу очева деце са сметњама у развоју предшколског узраста. Прихваћен рад за презентовање на научно-стручном скупу Савремени трендови у психологији 2023, (26-28 октобар 2023, Нови Сад).
- Бошкић., М., **Марић Огњеновић, М.** и Остојић, К. (2023). Учешће деце предшколског узраста у рутинама везаним за набавку и провођење слободног времена- разлике у односу на пол и узраст детета. Рад презентован на научном скупу “Савремено предшколско васпитање и образовање- тендеције, изазови и могућности” (20.10.2023., Ужице).
- Полић Пенавић, С., **Марић Огњеновић, М.** и Жегарац, Н. (2022). Деца и млади као корисници услуга саветовалишта за брак и породицу у социјалној заштити у Републици Србији. 13. међународна научно-стручна конференција “Унапређење квалитете живота деце и младих”, (24.-26.06.2022, Аранђеловац).
- Марић Огњеновић, М.**, Полић Пенавић, С. и Жегарац, Н. (2021). Подршка позитивном родитељству: Услуге невладиних организација у Београду и Новом Саду. Рад презентован на скупу Солидарност у свету који се мења: перспективе и изазови за социјални рад и социјалну политику 2021 (4.06.2021, Београд).
- Марић Огњеновић, М.**, Михић, И., Бранковић, Ј. Недељковић, К., Гавански, Г., Остојић, К. (2020). Мала школа раног развоја: евалуација програма подршке квалитету бриге о детету темељеном на концепту подстицајне неге. Рад презентован на научно-стручном скупу Конгрес психолога Србије 2020 (2020, Златибор).
- Марић, М.** (2019). Едукације хранитељских породица које обезбеђују ургентни породични смештај деце од 0-3 године: деск анализа. Рад презентован на научно-стручном скупу Конгрес психолога Србије 2019, Психологија у новом добу: изазови (ре)хуманизације. (22.05-25.05.2019, Златибор).

- Марић, М.** (2019). Истраживачке смернице за ургентни породични смештај. Рад презентован на научно-стручном скупу Конгрес психолога Србије 2019, Психологија у новом добу: изазови (ре)хуманизације. (22.05-25.05.2019, Златибор).
- Марић, М., М. Рајић, И. Михаић и Ј. Бранковић** (2019). Подршка раном развоју деце на хранитељском смештају: примена програма Медина читалачка школа. Рад презентован на научно-стручном скупу Савремени изазови социјалне заштите-осетљиве групе, програми и исходи (07.06.2019; Београд).
- Марић, М.** (2019). Потребне за програмима подршке раном развоју у хранитељским породицама: перспектива хранитеља и саветника за хранитељство. Рад презентован на научно-стручном скупу Савремени трендови у психологији 2019 (26.10.2019; Нови Сад).
- Марић, М., И. Миловановић и К. Праизовић** (2018). Карактеристике породице и полне разлике у емпатији, просоцијалном и агресивном понашању код деце нижег основношколског узраста. Рад презентованна: научно-стручном скупу XIV Емпиријска истраживања у психологији (23.-25.03.2018., Београд).

Кандидаткиња је до сада објавила следеће научне радове у научним часописима и зборницима радова:

- Nedućin, D., Škorić, M., **Marić Ognjenović, M.**, & Polić, D. (2024). Neighborhood satisfaction in large housing estates of Central and East European cities: insights from Novi Sad, Serbia. *Journal of Housing and the Built Environment*, 39(1), 413-451. M23
- Полић Пенавић, С., **Марић Огњеновић, М.** и Жегарац, Н. (2023). Подршка породици и позитивном родитељству: програми обуке за професионалце у систему социјалне заштите. *Социјална политика*, 2-3, 25-44. M52
- Бошкић, М., **Марић Огњеновић, М.** и Остојић, К. (2023). Учешће деце предшколског узраста у рутинама везаним за набавку и провођење слободног времена- разлике у односу на пол и узраст детета. Рад прихваћен за објављивање у *Зборнику радова научног скупа "Савремено предшколско васпитање и образовање- тенденције, изазови и могућности"*, Педагошки факултет, Ужице. M33
- Полић Пенавић, С., **Марић Огњеновић, М.** и Жегарац, Н. (2022). Деца и млади као корисници услуга саветовалишта за брак и породицу у социјалној заштити у

Републици Србији. Зборник радова, Едукацијско-рехабилитацијски факултет, Универзитет у Тузли, 793-801. М33

Огњеновић, М. М., Пенавић, П.,С. & Жегарац, Н. (2022). Приказ примене програма подршке позитивном родитељству невладиних организација у Новом Саду и Београду. *Кругови детињства- часопис за мултидисциплинарна истраживања детињства*, 10(2). М54

Žganec, N., Škorić, J. & **Ognjenović, M. M.** (2022). Cultural Competence of Social Welfare Professionals in Serbia and Croatia–Inter-Country Comparison. *Društvena istraživanja*, 31(3), 429-449. М23

Марић Огњеновић, М. и Мухић, И. (2020). Потребне и прилагођавање хранитељских породица - преглед података и реализованих истраживања у оквиру пројекта. У М. Зотовић и М. Орос (ур.), Ефекти егзистенцијалне несигурности на појединца и породицу у Србији. Нови Сад: Филозофски факултет, стр. 15-30. М45

Мухић, И., **Марић Огњеновић, М.** и Недељковић, К. (2020). Грађење породичних капацитета за роднобалансирано старање о детету и подршка укључивању оца: улога патронажних сестара. У: М. Зотовић и М. Орос (ур.), Ефекти егзистенцијалне несигурности на појединца и породицу у Србији. Нови Сад: Филозофски факултет, стр. 183-204. М45

Недељковић, К., Пејовић Ракетић, Б., **Марић Огњеновић, М.** , Корпивица, И. и Видаић, С. (2020). Улога патронажне сестре у подршци хранитељским породицама. *Медицина данас* 19 (1-3): 7-23. М52

Марић, М. и Мухић, И. (2019). Процене саветника за хранитељство о потреби развоја додатних обука за ургентне хранитељске породице. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду* 44 (1): 31-145. М51

На седници Наставно-научног већа Универзитета у Београду Факултета политичких наука од 10.06.2021. године усвојен је извештај о подобности теме докторске дисертације кандидаткиње. Веће научних области правно-економских наука Универзитета у Београду дало је сагласност на предлог теме докторске дисертације на седници одржаној 13.7.2021. године.

Докторска дисертација МА Миљане Марић Огњеновић „Родитељске праксе ромских породица у Републици Србији“ састоји се од 181 стране компјутерског слога и

урађена је у складу са „Упутством о облику и садржају докторске дисертације која се брани на Универзитету у Београду“, које је донео Сенат Универзитета у Београду 13. новембра 2019. године. Дисертација је подељена у тринаест делова, чији је садржај образложен у наставку Извештаја. Дисертација садржи 6 прилога и 276 библиографске јединице, резиме на српском и енглеском језику, податке о комисији и биографију кандидаткиње. Резиме на српском и енглеском језику сходно прихваћеним академским стандардима у 350 речи излаже проблем, предмет и циљ истраживања, уз кључне речи (родитељске праксе, ромске породице, подршка родитељству, културно компетентна пракса). У резимеу је приказана је методологија истраживања, узорак и коришћени иснтрументи, као и главни налази истраживања. Дисертација је штампана на А4 формату, фонт је Times New Roman 12, проред основног текста 1 ред, а маргине 20 мм.

Дисертација је прошла проверу аутентичности дана 28.06. 2024. у програму iThenticate путем Универзитетске библиотеке и портала ValTez године. Провера оригиналности докторске дисертације је показала да дисертација не садржи плагиране делове рада.

II

ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У докторској тези под насловом „Родитељске праксе ромских породица у Републици Србији“, у формулацији **проблема истраживња** кандидаткиња полази од чињенице да актуелно немамо релевантна знања о васпитним стиливима, вредностима и ставовима о родитељству, као и о практичним и емоционалним аспектима посвећености деци у ромским породицама и факторима који утичу на родитељске праксе у њима. Такође, изостаје увид у доступност мреже подршке, као и начина на које ромске породице користе формалне и неформалне мреже подршке, али и начина на који перципирају потребу за подршком. Узимајући у обзир наведено, **предмет истраживања** чине карактеристике родитељских пракси и начини на које се реализују, као и фактори који остварују утицај на родитељске праксе у ромским породицама, те начини на које ове породице користе доступну формалну и неформалну подршку родитељству.

Општи циљ истраживања је опис, анализа и систематизација родитељских пракси у ромским породицама, што омогућава каталогизовање њихових карактеристика, мапирање различитих фактора који остварују утицај на те праксе, као испитивање начина на који ромске породице користе формалне и неформалне системе подршке родитељству.

Специфични циљеви истраживања јесу:

- Утврдити и описати карактеристике родитељских пракси и начина њиховог реализовања у ромским породицама;
- Испитати и анализирати утицај на родитељске праксе фактора ромске културе и вредности везаних за родитељство у тој култури, социоекономског статуса, образовања родитеља узраста родитеља, пола родитеља, броја деце, узраста деце, пола деце на родитељске праксе у ромским породицама;
- Испитати и анализирати разлике у родитељским праксама у ромским породицама у односу на социоекономски статус породице;
- Испитати и анализирати доступност и коришћење формалних и неформалних система подршке родитељству у ромским породицама;
- Испитати и анализирати перцепције ромских породица о потребној формалној и неформалној подршци родитељству.

III ХИПОТЕТИЧКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Током припреме нацрта истраживања кандидаткиња је поставила следеће хипотезе:

Општа хипотеза

Ромске породице у Републици Србији поседују карактеристичан склоп родитељских компетенција, вредности и циљева везаних за родитељство, васпитних стилова и социоемоционалне посвећености детету, у односу на доступне податке ранијих истраживања о родитељским праксама опште популације.

Прва посебна хипотеза

Фактори (социо-економски статус, место становања, узраст родитеља, образовање родитеља, пол родитеља, број деце, узраст деце, пол деце) показују повезаност са родитељским праксама у ромским породицама.

Друга посебна хипотеза

Ромске породице у већој мери користе неформалне системе подршке у односу на формалну мрежу подршке према којој исказују неповерење.

Трећа посебна хипотеза

Формална мрежа подршке, није једнако доступна свим ромским породицама са децом, већ је првенствено доступна оним породицама које су отворене да траже такву подршку.

Четврта посебна хипотеза

Формална мрежа подршке није прилагођена, нити усаглашена са потребама породица са децом ромске националне мањине.

У оквиру докторске дисертације кандидаткиња је одговорила на следећа истраживачка питања:

- Које су карактеристике чиниоца родитељских пракси у ромским породицама У Србији?
- У којој мери и на који начин фактори везани за културу, место становања, структуру породице, социоекономски статус, образовање узраст и пол родитеља, број, узраст и пол деце утичу родитељске праксе у ромским породицама?
- У којој мери и на који начин ромске породице користе формалне и неформалне системе подршке родитељству?
- У којој мери и на који начин формална подршка родитељству одговара на потребе ромских породица?

Након приказаних резултата и дискусије организоване у односу на тематске целине, кандидаткиња је понудила одговор на постављене хипотезе.

Општа хипотеза: Ромске породице у Републици Србији поседују карактеристичан склоп родитељских компетенција, вредности и циљева везаних за родитељство, васпитних стилова и социо-емоционалне посвећености детету, у односу на доступне податке ранијих истраживања о родитељским праксама опште популације. Родитељи из ромске заједнице оставрују високе скорове на димензији Прихватања детета

и улоге родитеља, док на димензији Задовољства родитељском улогом и интеркацијом са дететом, Сензитивност, респонсивност, знање и Сепарациона анксиозност остварују скорове који се крећу око средњих вредности. Добијени налази сугеришу да родитељи из ромске заједнице преузимају родитељску улогу спремни да одговоре на захтеве родитељства који укључују одрицање и оствљање својих потреба са стране зарад бриге о детету. Са друге стране, активности које захтевају бављење дететом и интеркацију са њим, не причињавају задовољство родитељима у високој мери (што свакако не мора да значи да они то и не чине). На димензији Родитељске попустљивости, испитаници остварују највиши скор у односу на друге димензије родитељских пракси обухваћених упитником. Када је у питању врсте контроле коју користе током старања о детету, можемо уочити да испитивани родитељи из ромске популације најчешће користе физичку казну, као и одузимање материјалних и/или социјалних вредности, док најређе користе подсећање на правила понашања у одређеним ситуацијама и разговор. Такође, ниски скорови јављају се и на димензијама Родитељска брига и Степен контроле. У оквиру димензија родитељских пракси које описују ставове родитеља о приликама за учење, скорови се налазе испод просечних вредности, док се на димензијама Бриге о здрављу и Адекватна исхрана налазе ближе максимуму.

Прва посебна хипотеза: Фактори (социоекономски статус, место становања, узраст родитеља, образовање родитеља, пол родитеља, број деце, узраст деце, пол деце) показују повезаност са родитељским праксама у ромским породицама. На димензију родитељских пракси прихватање детета и улоге родитеља свој утицај остварују: врста и облик насеља у ком породица живи, образовање, пол и узраст родитеља, пол и узраст најмлађег детета у породици и укупан број деце у породици. На димензију Сензитивност, респонсивност знање ствој утицај остварује самопроцена материјалног статуса и образовање родитеља, припадност супкултури у оквиру ромске заједнице, као и структура породице. На димензију сепарациона анксиозност значајно утичу предикторске варијабле: самопроцена материјалног статуса, образовање родитеља, структура породице и број деце у породици. На димензију Задовољство родитељском улогом и интеркацијом са дететом значајно утичу фактори: запосленост родитеља, образовање родитеља, самопроцена материјалног статуса, пол најмлађег детета у породици и број деце у породици. На Родитељску бригу, димензију родитељских пракси, значајан утицај остварују фактори:

запосленост родитеља, облик насеља у ком породица живи, образовање родитеља и структура породице. На Родитељску попустљивост значајно утичу фактори: запосленост родитеља, врста и облик насеља у ком породица живи, самопроцена материјалног статуса и узраст родитеља. На Доследност у дисциплиновању значајан утицај остварују фактори: самопроцена материјалног статуса, образовање родитеља, супкултура и структура породице. На Породичну организација значајно утичу варијабле: супкултура, узраст најмлађег детета и број деце у породици. На димензијз родитељских пракси Степен контроле утицај остварују варијабле: врста насеља у ком породице живе и самопроцена материјалног статуса. На Игнорисање ситуације, као врсту контроле, утичу фактори: запосленост родитеља, врста насеља у ком породице живе, самопроцена материјалног статуса, супкултура, структура породице, узраст најмлађег детета и број деце у породици. На употребу физичког кажњавања, као врсте контроле утичу фактори: запосленост родитеља, облик насеља у ком породица живи, самопроцена материјалног статуса, образовање родитеља, пол и узраст најмлађег детета и број деце у породици. На одузимање материјалних и/или социјалних вредности, као врсту контроле утичу фактори: број деце у породице, самопроцена материјалног статуса и образовање родитеља. На коришћење раговара као врсте контроле значајан утицај остварују фактори: запосленост родитеља, облик насеља у ком породица живи, самопроцена материјалног статуса, образовање родитеља и структура породице. На употребу прекоравана као врсте контроле значајан утицај остварују фактори: врста и облик насеља у ком породице живе, самопроцена материјалног статуса породице, структура породице, пол родитеља и број деце. Фактори запосленост родитеља, облик насеља у ком породице живе, самопроцена материјалног статуса, субкултура и структура породице остварују свој утицај на употребу подсећања на правила као врсте контроле. На компетностије родитеља да креирају подстицајно окружења за ране прилике за учење остварују утицај фактори запосленост и образовање родитеља, као и облик насеља у ком породица живи. На димензију бриге о здрављу остварују утицај облик насеља у ком породица живи, образовање родитеља, супкултура којој припадају, структура као и пол родитеља. На димензију респонсивног храњења утицај остварују фактори: запосленост родитеља, облик насеља у којој породица живи, самопроцена материјалног статуса породице, структура породице и број деце у породици.

Друга посебна хипотеза: Ромске породице у већој мери користе неформалне системе подршке у односу на формалну мрежу подршке према којој исказују неповерење. Контекст живота ромских породица, вишевековна и вишегенерацијска друштвена искљученост и маригнализованост, за последицу имају затвореност породичних граница ка формалним услугама подршке, те се доминантно у старању о деци ослањају на неформалну мрежу подршке.

Трећа посебна хипотеза: Формална мрежа подршке, није једнако доступна свим ромским породицама са децом, већ је првенствено доступна оним породицама које су отворене да траже такву подршку. Породице из ромске заједнице користе оне услуге које су им доступне у самој заједници и услед спољашњих и унутрашњих чиниоца који стварају баријере за укључивање у друштво и интензивнију размену са већинском популацијом, тешко излазе ван оквира своје заједнице. Помоћ и подршка, и то пре свега инструментална, конкретна и материјална се тражи у оквиру формалних система, јер је готово искључиво тамо доступна и гарантована законима, а коришћење те помоћи је услов за основно преживљавање бројних ромских породица у актуелном друштвеном систему.

Четврта посебна хипотеза: Формална мрежа подршке није прилагођена, нити усаглашена са потребама породица са децом ромске националне мањине. Практичари описују рад са породицама из ромске заједнице као идентичан по садржају, а различит по начину реализације у односу на породице из опште популације. Ово упућује на закључак да из перспективе практичара, породице из ромске заједнице имају једнаке потребе као било које друге породице, али су потребну квалитативно другачији алати за рад са њима. Са друге стране, из перспективе породице, стиче се закључак да поред потреба за подршком у домену родитељских пракси, које могу бити сличне или исте као и у породицама из опште популације, њима је потребна и подршка у решавању елементарних животних услова. Можемо уочити да постоји дистинкција у перцепцији потреба и перцепцији потребне подршке, односно, да потенцијално постоји неразумевање између породица и практичара, те и неусаглашеност између потреба породице и пружене услуге.

IV

КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДИСЕРТАЦИЈЕ ПО ПОГЛАВЉИМА

У **уводном** делу кандидаткиња је прегледно представила проблем истраживања, као и значај разумевања родитељских пракси ромских породица у Републици Србији. У поглављу „**Значај родитељства**“ дефинисан је појам раног развоја и значај искуства које дете доживљава од најранијих дана преваходно у релацији родитељ/старатељ-дете. Такође дефинисан је и појам токсичног стреса и описани су ефекти негативних искуства на развој детета. У поглављу „**Родитељске праксе**“ дефинисани су елементи родитељства и саме родитељске праксе. У наведеном поглављу кандидаткиња је пошла од еколошке перспективе разумевања породице, те кроз концепт подстицајне неге операционализовала родитељске праксе. У овом поглављу детаљно је објашњена еколошка перспектива разумевања породице, као и концепт подстицајне неге. Домени подстицајне неге операционализовани су путем других теоријских приступа укључујући Теорију афективне везаности, Перспективу права детета, и Контекстуални модел родитељских пракси.

У поглављу „**Подршка породици**“ кандидаткиња дефинише подршку породици и подршку родитељству. Описује, дефинише и аргументује различите облике подршке - формалну и неформалну, уз осврт на социјалне политике подршке породици. У овом поглављу наводи се различити интензитети подршке породици у зависности од потребе и карактеристика породица. Такође, кандидаткиња наводи елементе програма подршке који су се показали као доказано ефикасни. Резултати истраживања који говоре о доступности програма подршке родитељству и доступности програма професионалног усавршавања за пружање подршке породици наведени су у овом поглављу. Поглавље „**Контекст живота ромских породица**“ описује различите услове живота унутар ромске заједнице, али и различите карактеристике ромске заједнице попут припадности одређеним субкултурама, језичким и религијским, као ставова о појединим димензијама родитељских пракси попут подршке раном учењу и употреби физичког кажњавања. У оквиру наведеног поглавља наведена су и истраживања која аргументују релевантност одабира анализе факотра који утичу на родитељске праксе. У оквиру поглавља „**Културно компетентна пракса у раду са ромским породицама**“ дефинише се појам културе и културне компетентности, његовог развоја и инкорпорирања у социјални рад као друштвену науку и професију, генерално и у Републици Србији. Поред тога, описују се резултати истраживања о различитим факотрима који доприносе културној компетентности професионалаца.

Надаље, наводе се истраживања која говоре о употреби културно компетентне праксе у раду са ромским породицама.

Поглавље **„Методолошки приступи и ранија истраживања родитељских пракси“** садржи преглед литературе и идентификовање различитих методолошких дизајна у истраживању родитељских пракси као и њихових резултата. Наведено поглавље конципирано је у односу на начин операционализације родитељских пракси. Такође, садржи приказ истраживања у иностранству и у Републици Србији. У поглаву **„Истраживања родитељских пракси специфичних група породица“** дат је преглед методолошких приступа у истраживању родитељских пракси у хранитељским и усвојитељским, породицама деце са сметњама у развоју или где неко од чланова породице има сметње у развоју и породицама које припадају специфичним етничким, аутохтоним и културним групама, у иностранству и у Републици Србији. Описани су и коментарисани различити инструменти коришћени у наведеним истраживањима као и резултати реализованих истраживања.

У поглављу **„Методологија истраживања“** приказани су циљеви истраживања, истраживачка питања и хипотетички оквир, фазе истраживања, као и метод истраживања. У истраживању је коришћен уграђени, мешовити, корелациони, експланаторни нацрт. Пре саме реализације истраживања реализовано је предистраживања у оквиру ког су адаптирани инструменти и проверена валидност и поузданост инструманата. У потпоглављу **„Предистраживање“** приказане су карактеристике инструмената који су коришћени у истраживању. У потпоглављу **„Истраживање“** описане су три фазе истраживања- једна квантитативна и две квалитативне. У овом делу описани су узорци истраживања, инструменти коришћени у различитим фазама истраживања, процедура прикупљања података и технике обраде података, као и утисци истраживача са терена. У првој фази истраживања учествовало је 200 породица из ромске заједнице од који су прикупљани подаци путем батерија упитника. Подаци су прикупљани од породица које живе на територији Суботице, Новог Сада, Београда и Ниша у оквиру градских и приградских насеља. У другој фази истраживања путем фокус група прикупљени су подаци од 36 родитеља који припадају ромској националној мањини, а који су учествовали и у првој фази истраживања. У трећој фази истраживања путем фокус група прикупљани су подаци од 32 практичара који су у непосредном контакту са породицама

из ромске заједнице, а запослени су оквиру образовног, здравственог, система социјалне заштите или у оквиру невладиног сектора. У поглављу „**Резултати**“ према фазама истраживања приказани су резултати квантитативног дела истраживања - резултати дескриптивне статистике, а потом и регресионе анализе. Резултати из друге и треће фазе истраживања приказани су према индикаторима, односно темама на основу којих су сачињени протокли фокус групе. „**Дискусија**“ је конципирана у односу на теме истраживања тако да приказује и компарира добијене резултате кроз призму подстицајне неге и еколошке теорије, од микро до хроносистема. Након сваког сегмента добијени резултати су доведени у везу са постављеним хипотезама.

„**Ограничења студије**“ пружају остврт на недостатке истраживања, као и препреке са којима се кандидатиња суочавала током реализације. Након тога следи поглавље „**Закључци и препоруке**“ у оквиру ког се сумирају најважнији налази истраживања и дају препоруке за унапређење праксе пружања подршке породицама из ромске заједнице. У делу „**Прилози**“ налазе се инструменти коришћени приликом истраживања, табеле допуских резултати истраживања који су у поглављу „**Резултати**“ наведене, као и сагласности за учешће у истраживању. На крају дисертације приложена је биографија кандидаткиње Марић Огњеновић.

V

ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

Докторска дисертација *"Родитељске праксе ромских породица у Републици Србији"* представља оригиналан, научно утемељен рад Миљане Марић Огњеновић у области теорије и методологије социјалног рада. Истраживање родитељских пракси и фактора који остварују утицај на родитељске праксе у ромским породицама, доприноси научном корпусу знања важном за бројне хуманистичке дисциплине које се баве родитељством, допуњујући постојеће истраживачке податке и знања која имамо о овој теми, на основу резултата добијених из узорка из једне од вишеструко вулнерабилних група у Србији. Допринос рада огледа се и у научном и у практичном смислу.

На основу резултата, ова дисертација доприноси унапређењу науке у:

- Идентификацији и систематизацији научних сазнања о садржају и карактеристикама родитељских пракси у ромским породицама; Висока употреба насилних метода кажњавања и идентификовање фактора који свој утицај остварују на ову димензију родитељских пракси у ромским породицама у Републици Србији дају јасне импликације о могућим начинима превенције и смањења процента деце која у свом искуству имају овакав начин дисциплиновања.
- Откривању и објашњењу у којој мери су родитељске праксе у ромским породицама под утицај различитих фактора, што истиче важност разматрања контекста живота рањивих породица приликом разматрања њихових поступака, али и планирања подршке и креирања програма подршке.
- Откривању и објашњењу улоге неформалне и формалне мреже подршке родитељским праксама у ромским породицама.
- Разумевању разлике између перспективе родитеља и перспективе професионалаца и помагача о потребној подршци, актуелне доступности и начину реализовања подршке
- Објашњењу значаја теренских услуга у кући и непосредној заједници као оних које породице најчешће користе, које су прилагођене и узимају у обзир културни миље и социоекономски статус породица из ромске заједнице.

Резултати докторске дисертације дају нове увиде о испитиваној појави, пошто опис и објашњење родитељских пракси унутар ромске популације у Републици Србији омогућава увид у специфичне карактеристике родитељских пракси и процеса унутар њих. Последично, та сазнања омогућавају грађење културно компетентне праксе у раду са породицама ромске националне мањине, и грађење релевантног и прилагођеног система подршке који одговара потребама ове циљне групе. То је основа за на доказима засновану изградњу интервентних приступа социјалног рада и политика према родитељству у вулнерабилним групама.

Адаптација инструмената који до сада нису коришћени у нашој земљи представља један од важних доприноса реализованог истраживања. Додатно, коришћење концепта

подстицајне неге у операционализацији родитељских пракси аргуменује могућност примене овог оквира не само у практичне, него и у начине сврхе.

VI

ЗАКЉУЧАК

Увидом у евиденцију Универзитета у Београду – Факултета политичких наука и Универзитетске библиотеке, Комисија је утврдила да до сада на универзитету није брањена докторска дисертација која се родитељким праксама у ромских породицама у Републици Србији. Стручне и научне компетенције кандидаткиње, континуирано усавршавање у области раног развоја и заштите деце, потом научни и стручни радови које је објавила, учешће у међународним истраживачким и развојним пројектима, као и на стручним и научним скуповима представљају основ за закључак о њеној компетентности за кредибилно бављење овом темом. На израду докторске дисертације утицала су њена искуства из праксе у непосредној микро, мезо и макро пракси социјалног рада са породицама и децом из ромске заједнице.

Комисија је сагласна да је докторандкиња користила погодан теоријски оквир, прикладан методолошки приступ и развила релевантне истраживачке алатке за прикупљање емпиријске грађе; организовала и на стручан, научно објективан и етички начин спровела теренско истраживање, упркос изазовима да успостави однос поверења са породицама из ромске заједнице, извела компетентну квантитативну и квалитативну анализу података, научно и стручно дискутовала добијене резултате и извукла аргументоване закључке које је представила у прегледном тексту у формату докторског рада.

Имајући у виду комплексност предмета истраживања, добијене резултате и њихово научно тумачење којим је одговорено на постављена истраживачка питања, као и научне и друштвене импликације резултата истраживања, Комисија констатује да се ради о значајној, савременој и високо квалитетној докторској дисертацији, чији налази доприносе укупном научном знању у области друштвених и политичких наука, а посебно у области социјалног рада са децом и породицама.

Кандидаткиња Миљана Марић Огњеновић је на иновативан начин приступила проучавању предмета истраживања, користећи савремен концепт подстицајне неге уз вешто инкорпорирање других, раније коришћених приступа родитељским праксама. Приступ предмету истраживања у овој дисертацији је сложен и промишљен, методолошки меродаван и заснован на најновијим научним изворима о датој теми на српском и на енглеском језику.

Дисертација МА Миљане Марић Огњеновић урађена је у складу са одобреном пријавом, испуњава методолошке стандарде научног докторског рада, кандидаткиња је компетентно применила изабране методе истраживања, а на основу добијених података аргументовано је донела закључке и препоруке из истраживања. Такође, дисертација представља оригинално и самостално научно дело, са темом која има посебно изражену научну и практичну актуелност и значај за подршку породици као област социјалног рада. На основу свега наведеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Универзитета у Београду – Факултета политичких наука, да усвоји реферат о завршеној докторској дисертацији кандидаткиње МА Миљане Марић Огњеновић „*Родитељске праксе ромских породица у Републици Србији* “ јер сматра да је подобан за јавну одбрану, и формира Комисију за јавну одбрану у истом саставу пред којом ће се обавити јавна одбрана.

КОМИСИЈА

Проф. др Ивана Мухић

Филозофски Факултет, Универзитет у Новом Саду

Проф. др Анита Бургунд Исаков,

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

Доц. др Љиљана Скробић
Филозофски факултет, Униберзитет у Нишу

Београд, 27.06.2024. године